

ΠΜΣ «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

**Μάθημα: «Πρόληψη του εγκλήματος και κοινωνική επανένταξη των
αποφυλακισθέντων»**

Διδάσκουσα: Καθηγήτρια Χριστίνα Ζαραφωνίτου

Ακαδημαϊκό έτος : 2019-2020 Β' Εξάμηνο

Η εργασία αναρτήθηκε με την συγκατάθεση της συγγραφέως

Παρουσίαση του προγράμματος κοινωνικής επανένταξης

“Circles of Support and Accountability CoSA”

(Κύκλοι Υποστήριξης και Ανάληψης Ευθύνης)

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια: Παύλου Ελένη

Εισαγωγή

Ως κοινωνική επανένταξη μπορεί να οριστεί η υποστήριξη που προσφέρεται στον δράστη κατά την επαναφορά του στην κοινωνία μετά την αποφυλάκιση. Παρά τις προβλέψεις για την κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισθέντων σε εθνικά και διεθνή κείμενα, στην πράξη οι κυβερνήσεις συνήθως δεν θεωρούν τη συνδρομή των αποφυλακισθέντων ως προτεραιότητα. Εκτός όμως από την αδιαφορία της πολιτείας, τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις της κοινωνίας δυσκολεύουν ακόμη περισσότερο την κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισθέντων.¹

Σε αντίθεση με τη γενικευμένη αδιαφορία προς τους αποφυλακισθέντες, η αποφυλάκιση των δραστών σεξουαλικών εγκλημάτων προκαλεί μεγάλες αντιδράσεις στις τοπικές κοινότητες. Η αποφυλάκιση ενός δράστη σεξουαλικού αδικήματος συχνά καλύπτεται από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης με αποτέλεσμα να αναγκάζεται ο αποφυλακισθέντας να κρύβεται ή να καταφεύγει σε άλλη κοινότητα, όπου επαναλαμβάνεται η ίδια διαδικασία. Η κατάσταση αυτή είναι αντιπαραγωγική τόσο για την επανένταξη του αποφυλακισθέντα όσο και για την ασφάλεια της κοινότητας. Η μυστικότητα είναι αποφασιστικής σημασίας στοιχείο του σεξουαλικού αδικήματος και το να αναγκάζονται οι δράστες να κρυφτούν δεν προσφέρει τίποτα στην κοινοτική ασφάλεια και στην ανάληψη ευθυνών από το δράστη.²

Η έντονη αυτή αντίδραση των πολιτών κατά την αποφυλάκιση δραστών σεξουαλικών εγκλημάτων οφείλεται στην αντίληψη ότι οι δράστες σεξουαλικών αδικημάτων εμφανίζουν μεγάλα ποσοστά υποτροπής και επομένως δεν μπορούν να συνετιστούν. Υπό το πρίσμα αυτό, εφαρμόζονται, κυρίως στο Ηνωμένο Βασίλειο και τις ΗΠΑ, μέτρα και μετά την

¹ Α. Μαγγανάς, Γ. Λάζος, Δ. Σβουρδάκου, *Η εγκληματολογία από τα κάτω*, Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2008, σ. 142, 143, 144.

² R. J. Wilson, J. E. Picheca, M. Prinzo, *Circles of Support & Accountability: An Evaluation of the Pilot Project in South-Central Ontario*, Correctional Service of Canada, Οτάβα, Μάιος 2005, σ. 1.

αποφυλάκιση των συγκεκριμένων δραστών. Τέτοια μέτρα είναι η επιβολή επιτήρησης ή η εγγραφή των δραστών σε ειδικά μητρώα. Παρ' όλ' αυτά, αμφισβητείται η αποτελεσματικότητά τους.³

Έχοντας εκθέσει τον προβληματισμό γύρω από την κατάσταση που επικρατεί με τους αποφυλακισθέντες δράστες σεξουαλικών εγκλημάτων, στη συνέχεια θα παρουσιαστεί ένα πρόγραμμα που απευθύνεται στη συγκεκριμένη κατηγορία δραστών και από τις πρώτες κιόλας αξιολογήσεις φαίνεται να έχει θετικά αποτελέσματα. Το πρόγραμμα αυτό ονομάζεται "Circles of Support and Accountability" (CoSA), δηλαδή Κύκλοι Υποστήριξης και Ανάληψης Ευθύνης, και ξεκίνησε από τον Καναδά. Στη συγκεκριμένη εργασία θα παρουσιαστεί η πιλοτική εφαρμογή των Κύκλων στον Καναδά, η μεταφορά τους στο Ηνωμένο Βασίλειο και οι πρώτες προσπάθειες πιλοτικής εφαρμογής στην Ευρώπη. Η ανάλυση θα ολοκληρωθεί με τη συναγωγή κάποιων συμπερασμάτων.

1. Πιλοτική Εφαρμογή των Κύκλων Υποστήριξης και Ανάληψης Ευθύνης στο Οντάριο του Καναδά

Το καλοκαίρι του 1994, ένας κατ' εξακολούθηση παιδεραστής αποφυλακίσθηκε στην πόλη Χάμιλτον στο νότιο-κεντρικό Οντάριο. Το γεγονός αυτό προκάλεσε την οργισμένη αντίδραση της κοινότητας. Οι παρακλήσεις του δράστη για βοήθεια έπεισαν έναν ιερέα να συγκεντρώσει μια μικρή ομάδα από το εκκλησίασμά του για να βοηθήσουν στην ομαλή επανένταξή του στην κοινότητα. Η εφαρμογή της ίδιας πρωτοβουλίας κατά την αποφυλάκιση και δεύτερου δράστη σεξουαλικών αδικημάτων λίγους μήνες αργότερα οδήγησε στην πιλοτική εφαρμογή των Κύκλων Υποστήριξης και Ανάληψης Ευθύνης (CoSA) στο Οντάριο. Παράλληλα με την πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος, διαμορφώθηκε και ένα ερευνητικό πρωτόκολλο για να εξακριβωθεί η αποτελεσματικότητά του.

Οι Κύκλοι απευθύνονται σε αποφυλακισθέντες δράστες σεξουαλικών εγκλημάτων, οι οποίοι θεωρείται ότι έχουν μεγάλες πιθανότητες υποτροπής. Στόχος του προγράμματος είναι η επανένταξή τους μέσω της υποστήριξης (τόσο σε συναισθηματικό επίπεδο, όσο και σε πρακτικό, π.χ. σε ζητήματα διαμονής, γραφειοκρατίας, απασχόλησης, εκπαίδευσης και διαπροσωπικών σχέσεων), αλλά και η ασφάλεια της κοινότητας, καθώς ο Κύκλος φέρει την ευθύνη της σωστής συμπεριφοράς του πρώην δράστη, ενισχύοντας έτσι το αίσθημα ασφάλειας της κοινότητας – ειδικά όπου υπάρχει κίνδυνος για τις γυναίκες, τα παιδιά ή άλλα ευάλωτα άτομα. Η ασφάλεια της κοινότητας ως βασικός στόχος αποτυπώνεται και στο μότο των Κύκλων «*no more victims*».

Ο Κύκλος περιλαμβάνει το Βασικό Μέλος (*Core Member*) που είναι ο πρώην δράστης και μία ομάδα εκπαιδευμένων εθελοντών (συνήθως 4-6), οι οποίοι αποτελούν τον εσωτερικό κύκλο, και μια ομάδα επαγγελματιών-εθελοντών που αποτελούν τον εξωτερικό κύκλο. Ανάμεσα στους δύο αυτούς κύκλους βρίσκεται και η θέση του συντονιστή του προγράμματος. Κάθε Κύκλος έχει τουλάχιστον ένα βασικό εθελοντή, ο οποίος στην αρχική φάση της ανάπτυξης

³ Ε. Φυτράκης, «Σεξουαλικότητα και ποινικό δίκαιο: Σύγχρονες τάσεις», <http://crime-in-crisis.com/%CF%83%CE%B5%CE%BE%CE%BF%CF%85%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B4%CE%AF%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BF-%CF%83%CF%8D/>

του Κύκλου (τυπικά 60 με 90 μέρες) συναντιέται με το Βασικό Μέλος σχεδόν κάθε μέρα. Οι υπόλοιποι εθελοντές του Κύκλου έχουν επικοινωνία με το Βασικό Μέλος τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα κατά τη διάρκεια της αρχικής φάσης. Εκτός από αυτές τις μεμονωμένες συναντήσεις, όλα τα μέλη του Κύκλου συναντιούνται σε εβδομαδιαία βάση ή ανάλογα με τις ανάγκες του Βασικού Μέλους.

Ο εξωτερικός κύκλος αποτελείται από επαγγελματίες της τοπικής κοινότητας, κυρίως ψυχολόγους, εκπροσώπους των σωμάτων επιβολής του νόμου, σωφρονιστικούς υπαλλήλους ή κοινωνικούς λειτουργούς. Αυτοί οι επαγγελματίες αφιερώνουν το χρόνο τους για να στηρίζουν το έργο του εσωτερικού κύκλου. Επειδή ο σκοπός δεν είναι να αντικαταστήσουν οι εθελοντές τις θεραπευτικές ή άλλες μεθόδους ανάληψης ευθύνης, πολλές φορές προκύπτει η ανάγκη για συμβουλές ή υπηρεσίες από επαγγελματίες.

Βασικές αρχές πάνω στις οποίες στηρίζεται η λειτουργία του Κύκλου είναι η φιλία και η ανάληψη της ευθύνης από το δράστη. Όπως αναμένεται σε κάθε φιλική σχέση, η ειλικρίνεια είναι το κλειδί και θεωρείται ότι είναι η μοναδική μέθοδος ανάληψης ευθύνης που μπορεί να λειτουργήσει μακροπρόθεσμα. Η ανάμειξη των εθελοντών και των επαγγελματιών του Κύκλου στη ζωή του Βασικού Μέλους είναι πιθανόν να διαρκέσει ακόμη και χρόνια. Ουσιαστικά οι Κύκλοι σε πολλές περιπτώσεις έχουν γίνει θετές οικογένειες για αρκετά Βασικά Μέλη. Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει το πρόγραμμα είναι η χρηματοδότηση και η στρατολόγηση εθελοντών.

Οι εθελοντές λαμβάνουν εκπαίδευση προτού συμμετάσχουν σ' έναν Κύκλο. Ο σκοπός της εκπαίδευσης είναι να εξασφαλίσει ότι οι εθελοντές έχουν επαρκή γνώση της δυναμικής των σεξουαλικών εγκλημάτων, ώστε να είναι αποτελεσματικοί στο ρόλο τους, και ότι μπορούν να αναγνωρίσουν τα σημάδια μιας επικείμενης υποτροπής, ώστε να ζητήσουν τη συμβολή των επαγγελματιών. Το πρώτο βήμα της εκπαίδευσης, το οποίο ουσιαστικά προσφέρει και τη δυνατότητα διαλογής των πιθανών εθελοντών, είναι μια συνεδρία προσανατολισμού, διάρκειας μισής μέρας, στην οποία παρουσιάζονται σε γενικές γραμμές τα βασικά στοιχεία του προγράμματος. Όταν γίνει η διαλογή, οι εθελοντές προχωρούν σ' ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα τεσσάρων σταδίων, που αποτελείται από τέσσερις επιπλέον μέρες και μετά επέρχεται η τοποθέτησή τους σε Κύκλο. Τα στάδια είναι: το εργαστήριο του Πυρήνα (*The Core Workshop*), η ανάπτυξη ικανοτήτων (*Skill Building*), η δημιουργία ενός Κύκλου (*Forging a Cycle*) και ο περίπατος με ένα Βασικό Μέλος.⁴

Η πρώτη αξιολόγηση των πιλοτικών Κύκλων του Οντάριο έγινε το 2005 με δύο έρευνες. Η πρώτη αφορούσε τις στάσεις και τις αντιλήψεις όλων των μερών που συμμετείχαν σε Κύκλο αλλά και της ευρύτερης κοινότητας. Ενδεικτικά θα αναφερθούν ορισμένες ενδιαφέρουσες απαντήσεις. Τα Βασικά Μέλη ανέφεραν ότι, ενώ αρχικά είχαν ανάμεικτα συναισθήματα για τον Κύκλο, με την πάροδο του χρόνου, ένιωθαν ευγνώμονες για τη βοήθεια που λάμβαναν. Επιπλέον, το 90% των Βασικών Μελών ανέφερε ότι, ελλείψει του Κύκλου, θα είχε δυσκολίες να προσαρμοστεί στην κοινότητα ενώ τα 2/3 δήλωσαν ότι πιθανότατα θα επέστρεφαν στο έγκλημα χωρίς τον Κύκλο. Οι επαγγελματίες δήλωσαν ότι αυτό που τους άρεσε περισσότερο σχετικά με τον Κύκλο ήταν ότι βοήθησε τους πρώην δράστες να αναλάβουν την ευθύνη των

⁴ R. J. Wilson, J. E. Picheca, M. Prinzo, *Circles of Support & Accountability: An Evaluation of the Pilot Project in South-Central Ontario*, ό.π., σ. 2-6.

πράξεών τους. Τέλος, το 68% των ερωτηθέντων από την ευρύτερη κοινότητα είπε ότι θα αισθανόταν μεγαλύτερη ασφάλεια εάν ήξερε ότι ένας τέτοιος πρώην δράστης που ζει στην κοινότητά του ήταν μέλος ενός Κύκλου.

Σε γενικές γραμμές φάνηκε ότι όλα τα ενδιαφερόμενα μέλη είχαν θετικές εντυπώσεις για το πρόγραμμα. Πράγματι η ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ των εθελοντών και των Βασικών Μελών είναι ένας ηθελημένος στόχος του προγράμματος. Και οι εθελοντές και τα Βασικά Μέλη μίλησαν ξεκάθαρα για τις αμοιβαίες θετικές επιρροές που παρήγαγαν οι μεταξύ τους σχέσεις.⁵

Η δεύτερη έρευνα αφορούσε την επίδραση των Κύκλων στην υποτροπή. Δύο ομάδες δραστών χρησιμοποιήθηκαν για την έρευνα. Η 1^η αποτελείτο από 60 πρώην δράστες σεξουαλικών αδικημάτων που είχαν συμμετάσχει σε Κύκλο. Η 2^η ομάδα αντίστοιχα αποτελείτο από 60 πρώην δράστες σεξουαλικών αδικημάτων, οι οποίοι δεν συμμετείχαν σε Κύκλο. Ως υποτροπή ορίστηκε η κατηγορία για ένα νέο σεξουαλικό αδίκημα ή η παραβίαση όρων που είχε θέσει το δικαστήριο. Χρησιμοποιήθηκαν μόνο επίσημα έγγραφα και κυρίως αρχεία της Καναδικής Αστυνομικής Βάσης πληροφοριών (*Canada Police Information Check*), στην οποία καταγράφονται οι κατηγορίες και οι καταδίκες.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα μέλη της 1ης ομάδας που συμμετείχαν σε Κύκλο είχαν σημαντικά χαμηλότερα ποσοστά υποτροπής από ό,τι τα μέλη της 2^{ης} ομάδας. Συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε μείωση κατά 70% της σεξουαλικής υποτροπής σε σχέση με την 2^η ομάδα (5% έναντι 16,7%), μείωση κατά 57% της βίαιης υποτροπής (συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής – 5% έναντι 35%) και συνολική μείωση κατά 35% όλων των ειδών υποτροπής (συμπεριλαμβανομένης της βίαιης και της σεξουαλικής – 28,3% έναντι 43,4%). Επιπλέον, μια ποιοτική ανάλυση των νέων αδικημάτων έδειξε ότι και στα περιστατικά υποτροπής των μελών της 1^{ης} ομάδας, το νέο αδίκημα ήταν ποιοτικά λιγότερο σοβαρό ή επεμβατικό από το αδίκημα για το οποίο είχαν πρόσφατα εκτίσει ποινή. Για παράδειγμα, το νέο αδίκημα ενός μέλους της 1^{ης} ομάδας ήταν ένα άσεμνο τηλεφώνημα, ενώ το προηγούμενο αδίκημά του ήταν ένας άγριος βιασμός. Καμία μείωση της βλάβης δεν εντοπίστηκε στη 2^η ομάδα. Τα νέα αδικήματα ήταν εξίσου βίαια και επεμβατικά όσο και τα προηγούμενα.

Συμπερασματικά, τα αποτελέσματα υποτροπής που παρουσιάστηκαν κατά την αξιολόγηση του προγράμματος ήταν πολύ ενθαρρυντικά. Η σεξουαλική υποτροπή της 1^{ης} ομάδας ήταν 70% λιγότερη σε σχέση με την υπό σύγκριση ομάδα. Ενώ η υποτροπή κάθε είδους είναι λυπηρή σε κάθε περίπτωση, η μείωση της βλάβης που παρατηρήθηκε ήταν επίσης ιδιαίτερα ενθαρρυντική.⁶

Το 2007 πραγματοποιήθηκε ξανά έρευνα για την υποτροπή, αλλά πλέον αφορούσε Κύκλους διαφορετικών πόλεων του Καναδά, ώστε να καθοριστεί εάν τα αρχικά ευρήματα της πρώτης έρευνας αξιολόγησης παραμένουν έγκυρα και σε άλλα δείγματα. Χρησιμοποιήθηκαν δύο ομάδες και πάλι. Η 1^η ομάδα αποτελείτο από 47 αποφυλακισθέντες δράστες σεξουαλικών εγκλημάτων που συμμετείχαν σε Κύκλους μετά την αποφυλάκιση τους και η 2^η από 47 αποφυλακισθέντες δράστες σεξουαλικών εγκλημάτων, οι οποίοι δεν συμμετείχαν σε Κύκλο.

⁵ Στο ίδιο, σ. 7, 11, 13, 17, 18, 19.

⁶ Στο ίδιο, σ. 20, 21, 22, 24, 26.

Κατά την αντιστοίχιση των δύο ομάδων, έγινε προσπάθεια να διασφαλιστεί ότι τα υποκείμενα και των δύο ομάδων αποφυλακίστηκαν την ίδια ή περίπου την ίδια ημερομηνία και στην ίδια ευρύτερη κοινότητα. Ο σκοπός πίσω από αυτό ήταν διπλός: Πρώτον, αυτή η διαδικασία εξασφάλιζε ότι τα αντίστοιχα υποκείμενα αποφυλακίστηκαν σε σχετικά ίδιο πολιτικό και κοινοτικό κλίμα και δεύτερον, επέτρεπε μια εύκολη σύγκριση του χρονικού διαστήματος πριν την εκδήλωση της υποτροπής.

Για τους σκοπούς της έρευνας, η υποτροπή ορίστηκε ως μια νέα κατηγορία ή παραβίαση όρων που είχε θέσει το δικαστήριο. Χρησιμοποιήθηκαν μόνο επίσημα έγγραφα και κυρίως τα αρχεία της Καναδικής Αστυνομικής Βάσης πληροφοριών (*Canada Police Information Check*), στην οποία καταγράφονται οι κατηγορίες και οι καταδίκες. Ως σεξουαλική υποτροπή ορίστηκε μια νέα κατηγορία/καταδίκη για ένα σεξουαλικό αδίκημα. Η βίαιη υποτροπή ορίστηκε ως μια νέα κατηγορία για ένα βίαιο αδίκημα (συμπεριλαμβανομένων των σεξουαλικών αδικημάτων). Η γενική υποτροπή ορίστηκε ως κάθε νέα κατηγορία ανεξαρτήτως είδους αδικήματος. Κατά συνέπεια, οι κατηγορίες δεν ήταν αλληλοαποκλειόμενες.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η 1^η ομάδα είχε και πάλι σημαντικά χαμηλότερα ποσοστά υποτροπής και συγκεκριμένα, σημειώθηκε μείωση κατά 83% της σεξουαλικής υποτροπής (2,1% έναντι 12,8%), μείωση κατά 73% της βίαιης υποτροπής (συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής - 8,5% έναντι 31,9%) και συνολική μείωση κατά 72% σε όλα είδη υποτροπής (συμπεριλαμβανομένης της βίαιης και σεξουαλικής - 10,6% έναντι 38,3%). Παρατηρήθηκε ξανά μείωση της βλάβης, όπως και στην προηγούμενη αξιολόγηση, καθώς τα υποκείμενα της 1^{ης} ομάδας διέπραξαν σημαντικά λιγότερο σεξουαλικά, βίαια και γενικά επιθετικά αδικήματα σε σύγκριση με τη 2^η ομάδα.⁷

Μετά και τις θετικές αξιολογήσεις, οι Κύκλοι επεκτάθηκαν σε όλη την επικράτεια του Καναδά, ενώ έχει ιδρυθεί και λειτουργεί και ο εθνικός οργανισμός με την επωνυμία «CoSA Canada», ο οποίος συμβάλλει στην προώθηση και το συντονισμό των ανά τόπων Κύκλων. Το 2017 ανακοινώθηκε και το πρόγραμμα «CoSA National Capacity Project» από τον Οργανισμό Δημόσιας Ασφάλειας του Καναδά με ένα πενταετές πακέτο χρηματοδότησης μέσω του ταμείου εθνικής στρατηγικής πρόληψης του εγκλήματος. Χρησιμοποιώντας αυτήν τη χρηματοδότηση, ο οργανισμός CoSA Canada και ο Οργανισμός Δημόσιας Ασφάλειας ξεκίνησαν την εφαρμογή του προαναφερθέντος προγράμματος την 1η Απριλίου του 2017 και αναμένεται η ολοκλήρωσή του έως τις 31 Μαρτίου του 2022. Σκοπός του προγράμματος είναι η υποστήριξη και η ανάπτυξη Κύκλων σε ολόκληρο τον Καναδά. Όλοι οι συμμετέχοντες πρέπει να ακολουθούν ένα κοινό λειτουργικό μοντέλο, το Λειτουργικό μοντέλο του οργανισμού CoSA Canada (*CoSA Canada Operational Model*). Η χρήση ενός κοινού λειτουργικού μοντέλου διασφαλίζει ότι πληρούνται οι προδιαγραφές σε εθνικό επίπεδο και ότι τα αποτελέσματα των Κύκλων από διαφορετικές περιοχές μπορούν να συγκριθούν αποτελεσματικά μεταξύ τους. Το Εθνικό Κέντρο Πρόληψης του Εγκλήματος του Καναδά, θα

⁷ R. J. Wilson, J. E. Picheca & M. Prinzo, *Circles of Support & Accountability: A National Replication of Outcome Findings*, Correctional Service of Canada, Οτάβα, Μάιος 2005, σ. 2, 3, 4, 7, 8, i.

πραγματοποιήσει επίσης μια ανεξάρτητη αξιολόγηση τόσο του προγράμματος όσο και του οργανισμού CoSA Canada.⁸

2. Μεταφορά των Κύκλων Υποστήριξης και Ανάληψης Ευθύνης στο Ηνωμένο Βασίλειο

Η επέκταση και τα θετικά αποτελέσματα των Κύκλων στον Καναδά είχαν ως αποτέλεσμα να μεταφερθεί το εγχείρημα στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Ουαλία στα τέλη του 20^{ου} αιώνα. Η πρωτοβουλία της μεταφοράς ανήκε στο θρησκευτικό σωματείο φίλων *Quakers* και τελικά αποφασίστηκε η πιλοτική εφαρμογή του από το Υπουργείο Εσωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου.⁹ Η πρώτη φορά που εφαρμόστηκε το πρόγραμμα ήταν το 2002 στην περιοχή Thames Valley. Το έργο χαιρετίστηκε ως επιτυχία στη συγκεκριμένη περιοχή πολύ πριν λήξει η τριετής χρηματοδότησή του. Συνολικά, σε περίοδο τριών χρόνων και άνω, λειτούργησαν 15 Κύκλοι με 20 δράστες σεξουαλικών εγκλημάτων υψηλού κινδύνου. Τα τρία άτομα που επέστρεψαν στη φυλακή, χωρίς όμως να έχουν διαπράξει νέο σεξουαλικό αδίκημα, δεν θεωρήθηκαν ως αποτυχίες, αλλά ως απόδειξη ότι η ανάληψη ευθύνης θα μπορούσε πραγματικά να απαιτηθεί από τα Βασικά Μέλη. Εξήντα άτομα εκπαιδεύτηκαν ως εθελοντές κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης τριετίας.¹⁰

Παράλληλα με τη λειτουργία των Κύκλων στην περιοχή Thames Valley, το 2002 έγινε πιλοτική εφαρμογή και σε άλλες δύο περιοχές. Το πρόγραμμα στην περιοχή Hampshire διήρκεσε δύο χρόνια προτού ενοποιηθεί με το πιλοτικό πρόγραμμα των Κύκλων στο Thames Valley το 2005, ενώ το φιланθρωπικό ίδρυμα *Lucy Faithfull* για την προστασία των παιδιών ήταν ο τρίτος τόπος πιλοτικής εφαρμογής του προγράμματος. Το Ίδρυμα προσέφερε το μοναδικό πρόγραμμα θεραπείας δραστών σεξουαλικών αδικημάτων στη χώρα με ταυτόχρονη παροχή κατοικίας για τους συμμετέχοντες και είχε δημιουργήσει με επιτυχία έναν Κύκλο πριν από τη χρηματοδότηση της κυβέρνησης. Συνέχισε τη λειτουργία του έχοντας εθνική αρμοδιότητα, δημιουργώντας Κύκλους αρχικά για πρώην τρόφιμους που είχαν ολοκληρώσει τη θεραπεία και είχαν εγκατασταθεί σε άλλες περιοχές στη χώρα.¹¹

Το 2007 δημοσιεύτηκε μια έρευνα αξιολόγησης για τη λειτουργία των Κύκλων στο Thames Valley. Η έρευνα αφορούσε τα τέσσερα πρώτα χρόνια λειτουργίας των Κύκλων (2002-2006). Χρησιμοποιήθηκαν και εξετάστηκαν λεπτομερώς 16 αρχεία Βασικών Μελών που συμμετείχαν σε Κύκλους το διάστημα μεταξύ Νοεμβρίου 2002 και Μαΐου 2006.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι κανένα Βασικό Μέλος δεν καταδικάστηκε ξανά για σεξουαλικό αδίκημα. Ένα μόνο Βασικό Μέλος καταδικάστηκε για παραβίαση απόφασης πρόληψης σεξουαλικού αδικήματος (*Sex Offence Prevention Order*) και ως εκ τούτου του επιβλήθηκε διαταγή τριετούς κοινοτικής επανένταξης (*Community Rehabilitation Order*). Τέσσερα Βασικά Μέλη επέστρεψαν στη φυλακή για παραβίαση της απόφασης απόλυσής τους υπό όρους. Θεωρήθηκε ότι πέντε Βασικά Μέλη παρουσίασαν κάποιου είδους

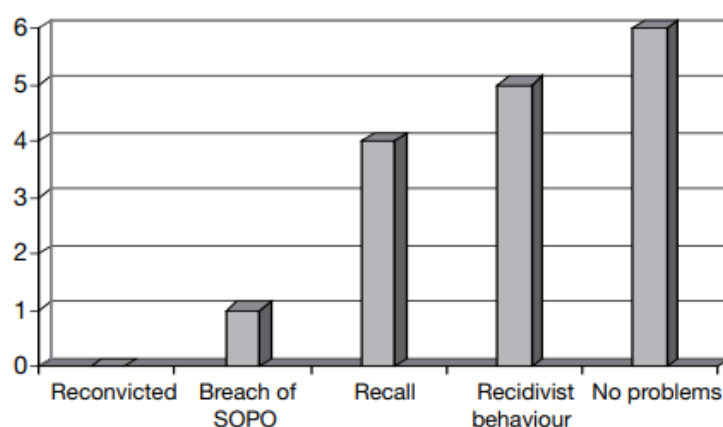
⁸ CoSA Canada, <http://cosacanada.com/who-we-are-and-what-we-do/cosa-national-capacity-project/>

⁹ M. Nellis, «Circles of Support and Accountability for sex offenders in England and Wales: their origins and implementation between 1999-2005», *British Journal of Community Justice*, Vol. 7, no 1, 2009, σ. 23-24.

¹⁰ Στο ίδιο, σ. 33.

¹¹ C. Wilson, A. Bates, B. Völlm, «Circles of Support and Accountability: An Innovative Approach to Manage High-Risk Sex Offenders in the Community», *The Open Criminology Journal*, Vol. 3, 2010, σ. 49.

συμπεριφοράς που υποδείκνυε υποτροπή, ενώ έξι Βασικά Μέλη δεν παρουσίασαν, σύμφωνα με τους υπεύθυνους του προγράμματος, καμία προβληματική συμπεριφορά. Τα προαναφερόμενα αποτελέσματα φαίνονται και στο παρακάτω γράφημα¹²:

Graph 1. Behavioural Outcomes for Core Members

Κατά τη διάρκεια του χρονικού διαστήματος που καλύπτεται από αυτή την έρευνα, κανένα Βασικό Μέλος Κύκλου δεν καταδικάστηκε για σεξουαλικό αδίκημα, παρά το γεγονός ότι είχε εκτιμηθεί ότι η πλειοψηφία των Βασικών Μελών είχε υψηλό ή πολύ υψηλό ποσοστό υποτροπής. Παρ' όλ' αυτά, η περίοδος παρακολούθησης (λιγότερο από τέσσερα χρόνια) δεν είναι αρκετή για μια επίσημη έρευνα αξιολόγησης της υποτροπής. Η μακροπρόθεσμη ανάλυση της συμπεριφοράς των Βασικών Μελών μέσα στην κοινότητα είναι απαραίτητη για την επίτευξη αυτού του στόχου.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο εξακολουθούν να εφαρμόζονται οι Κύκλοι. Συγκεκριμένα, σε μια έκθεση για το έτος 2018-2019 που είναι δημοσιευμένη στον παρακάτω ιστότοπο <https://www.circles-uk.org.uk/>, αναφέρεται ότι στο συγκεκριμένο διάστημα λειτουργούσαν 157 Κύκλοι.¹³

3. Κύκλοι Υποστήριξης και Ανάληψης Ευθύνης στην Ευρώπη

Μετά τη μεταφορά του προγράμματος στο Ηνωμένο Βασίλειο, ήταν θέμα χρόνου μέχρι να δοκιμαστεί και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Το πρόγραμμα λοιπόν έχει φτάσει και στην ευρωπαϊκή επικράτεια. Η εφαρμογή του σήμερα προωθείται από την πρωτοβουλία «Circles4EU» [ενώ η μεταφορά και η πιλοτική εφαρμογή του προωθήθηκε μέσω της πρωτοβουλίας «Circles: Together for Safety» (2009-2011)] και έχει ως βασικό στόχο να συμβάλει στην ανάπτυξη των Κύκλων Υποστήριξης και Ανάληψης Ευθύνης σε όλη την Ευρώπη.

Η πρωτοβουλία για τη μεταφορά του προγράμματος από το Ηνωμένο Βασίλειο στην Ευρώπη ανήκει στην Υπηρεσία Επιτήρησης αποφυλακισμένων υπό όρων της Ολλανδίας, όπου και

¹² A. Bates, R. Saunders, C. Wilson, «Doing Something About it: A Follow-up Study of Sex Offenders Participating in Thames Valley Circles of Support and Accountability», *British Journal of Community Justice*, Vol. 5, no 1, Άνοιξη 2007, σ. 20, 22-23.

¹³ CirclesUk, https://www.circles-uk.org.uk/images/documents/review_2018-2019.pdf

εφαρμόστηκε για πρώτη φορά. Εν τέλει, στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος Δάφνη III, δόθηκε χρηματοδότηση για το ξεκίνημα του προγράμματος το 2010. Ένα σημαντικό αποτέλεσμα αυτού του έργου ήταν η έκδοση ενός Ευρωπαϊκού Εγχειριδίου, ενός οδηγού αναφοράς για την εφαρμογή των Κύκλων σε χώρες της Ε.Ε. Η επιτυχία αυτή τράβηξε την προσοχή ορισμένων ευρωπαϊκών χωρών (Βέλγιο, Γαλλία, Βουλγαρία, Ισπανία και Ουγγαρία) που αποφάσισαν να εφαρμόσουν και αυτές Κύκλους. Το 2011, το έργο Circles4EU ιδρύθηκε επίσημα για την υποστήριξη της εφαρμογής και των ερευνών αξιολόγησης των Κύκλων στην Ευρώπη.¹⁴

Το εγχειρίδιο συγκεντρώνει τα διδάγματα που αντλήθηκαν από τη λειτουργία Κύκλων στο Ηνωμένο Βασίλειο, την Ολλανδία και το Βέλγιο και στοχεύει στην υποστήριξη της εφαρμογής των Κύκλων σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, διατηρώντας παράλληλα την υψηλή ποιότητα παροχής που έχει καθοριστεί μέχρι στιγμής. Το εγχειρίδιο περιέχει πληροφορίες σχετικά με: τους στόχους των Κύκλων, περιγράφοντας το είδος των προβλημάτων που προκύπτουν από την επαναφορά των δραστών σεξουαλικών αδικημάτων στην κοινωνία, την απαραίτητη προετοιμασία που πρέπει να γίνει πριν από την έναρξη λειτουργίας ενός Κύκλου, τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για την εφαρμογή του προγράμματος, τις βέλτιστες πρακτικές και τα διδάγματα που αντλήθηκαν, π.χ. απόκτηση διαρκούς χρηματοδότησης, στρατολόγηση εθελοντών, παρακολούθηση και αξιολόγηση προγράμματος, τα πρωτόκολλα και τα εγχειρίδια, τις διαφορετικές διαδικασίες παρακολούθησης και αξιολόγησης που διασφαλίζουν τη λογοδοσία του έργου σε διάφορα επίπεδα και τα ερευνητικά θέματα που συνδέουν διαφορετικούς τύπους έρευνας με διαφορετικά αναπτυξιακά στάδια ενός Κύκλου. Παράλληλα με το Ευρωπαϊκό Εγχειρίδιο, δημοσιεύτηκε το 2015 και ο Οδηγός Καλών Πρακτικών που προσφέρει λύσεις σε προβλήματα που έχουν προκύψει κατά τη λειτουργία των Κύκλων σε ευρωπαϊκά κράτη.¹⁵

Συζήτηση

Από όσα εκτέθηκαν ανωτέρω, φαίνεται ότι οι Κύκλοι Υποστήριξης και Ανάληψης Ευθύνης είναι ένα πρόγραμμα το οποίο μπορεί να συμβάλλει στην επιτυχή επανένταξη των δραστών σεξουαλικών εγκλημάτων. Συγκεκριμένα, οι Κύκλοι παρέχουν σαφείς αποδείξεις ότι οι δράστες σεξουαλικών αδικημάτων, ιδιαίτερα εκείνοι που χαρακτηρίζονται ως δράστες υψηλού κινδύνου, δεν προορίζονται μόνο για συνεχείς αποτυχίες. Επιπλέον, η συμμετοχή της τοπικής κοινότητας στη διαδικασία διαχείρισης κινδύνων αναδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντική. Ίσως τελικά, η απάντηση για την επιτυχημένη κοινωνική επανένταξη να κρύβεται στον ενεργό ρόλο της κοινότητας.

Εκτός από τα θετικά αποτελέσματα των αξιολογήσεων, ένα άλλο πλεονέκτημα του συγκεκριμένου προγράμματος είναι ότι μπορεί να εφαρμοστεί σε διαφορετικά περιβάλλοντα χωρίς να απαιτούνται ουσιώδεις μεταβολές στο βασικό μοντέλο του. Παρά τις διαφορές του αγγλοσαξωνικού και του ηπειρωτικού δικαίου, οι Κύκλοι κατάφεραν να εφαρμοστούν και να λειτουργήσουν σε οποιοδήποτε κράτος αποφασίστηκε η εφαρμογή τους. Πράγματι, η δομή του Κύκλου, η εκπαίδευση των εθελοντών και οι βασικοί στόχοι δεν διαφοροποιούνται από κράτος σε κράτος. Ενδεχομένως το μόνο που διαφοροποιείται ανά περίπτωση είναι οι φορείς

¹⁴ CirclesUk, <https://www.circles-uk.org.uk/circles4eu/what-is-circles-4eu>

¹⁵ CirclesEurope, <https://www.circles-europe.eu/>

που αναλαμβάνουν την εφαρμογή και την αξιολόγησή του και οι πηγές χρηματοδότησης. Η διαφοροποίηση αυτή δεν συναντάται μόνο σε Κύκλους διαφορετικών κρατών αλλά και στους ανά τύπους Κύκλους του ίδιου κράτους.

Εάν έπρεπε να αναφερθούν και τα μειονεκτήματα του προγράμματος, αυτά σίγουρα θα ήταν η επισφαλής και βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση, οι κοντόφθαλμες πολιτικές των κυβερνήσεων που δεν ενδιαφέρονται να επενδύσουν σε τέτοια μακροπρόθεσμα προγράμματα κοινωνικής επανένταξης, καθώς και οι ρητορείες και τα στερεότυπα κατά των συγκεκριμένων δραστών που δυσκολεύουν τη στρατολόγηση των εθελοντών και την ευρεία αποδοχή του προγράμματος από τις τοπικές κοινότητες.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Μαγγανάς Α., Λάζος Γ., Σβουρδάκου Δ., *Η εγκληματολογία από τα κάτω*, Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2008.

Φυτράκης Ε., «Σεξουαλικότητα και ποινικό δίκαιο: Σύγχρονες τάσεις», Διαθέσιμο από <http://crime-in-crisis.com/%CF%83%CE%B5%CE%BE%CE%BF%CF%85%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B4%CE%AF%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%BF-%CF%83%CF%8D/>

Ξενόγλωσση

Bates A., Saunders R., Wilson C., «Doing Something About it: A Follow-up Study of Sex Offenders Participating in Thames Valley Circles of Support and Accountability», *British Journal of Community Justice*, Vol. 5, no 1, Άνοιξη 2007, σ. 19-42.

CirclesEurope, Διαθέσιμο από <https://www.circleseurope.eu/>

CirclesUk, Διαθέσιμο από https://www.circles-uk.org.uk/images/documents/review_2018-2019.pdf

CoSA Canada, Διαθέσιμο από <http://cosacanada.com/who-we-are-and-what-we-do/cosa-national-capacity-project/>

Nellis M., Διαθέσιμο από «[Circles of Support and Accountability for sex offenders in England and Wales: their origins and implementation between 1999-2005](#)», *British Journal of Community Justice*, Vol. 7, no 1, 2009, σ. 23-44.

Wilson C., Bates A., Völlm B., «Circles of Support and Accountability: An Innovative Approach to Manage High-Risk Sex Offenders in the Community», *The Open Criminology Journal*, Vol. 3, 2010, σ. 48-57.

Wilson R. J., Picheca J. E. & Prinzo M., *Circles of Support & Accountability: A National Replication of Outcome Findings*, Correctional Service of Canada, Οτάβα, Μάιος 2007.

Wilson R. J., Picheca J. E., Prinzo M., *Circles of Support & Accountability: An Evaluation of the Pilot Project in South-Central Ontario*, Correctional Service of Canada, Οτάβα, Μάιος 2005.